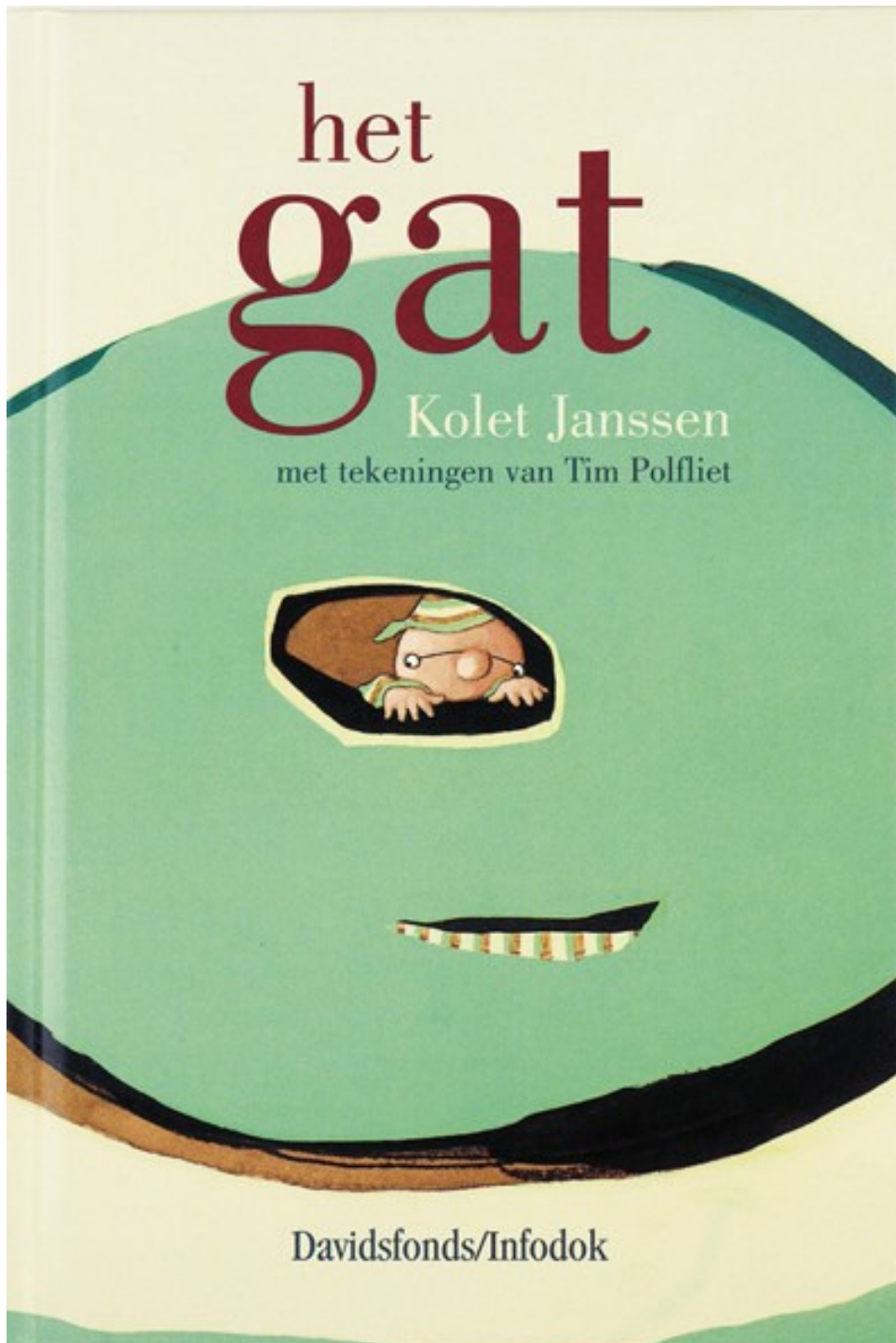


Kinderboeken in de klas

Begeleidingsbrochure voor leerkrachten
3 – 4 de leerjaar



Samenstelling: Annie BeullensI

Inleiding:

Het verheugt mij om samen met Aidan Chambers en Jan Van Coillie een lans te mogen breken om in het onderwijs meer aandacht te geven aan leesbevordering.

Toen ik in 1995 'Vertel eens' en 'De leesomgeving' las, was ik al zeven jaar als boekenjuf aan de slag. Dat hield in dat elke klas één keer in de week naar de schoolbib kwam om ondergedompeld te worden in een boekenbad. Ik deed dat twaalf jaar lang met heel veel plezier. De boeken van Chambers waren dan ook heel herkenbaar. Ik zag er als het ware mijn job in beschreven. Ze betekenden vooral een bevestiging dat het goed was want er bestond/bestaat geen leerplan of instantie die voorschreef hoe je aan leesbevordering kon doen en soms bekwam me de twijfel of ik wel goed bezig was. Indertijd heb ik die twee boeken grondig gelezen enkele citaten die ik belangrijk vind wil ik u niet onthouden.

De hamvraag bij leesbevordering is: 'Hoe kunnen mensen aandachtige, kritische lezers worden? Hoe veranderen ze van oppervlakkige drukwerkverslinders in aandachtige lezers van literatuur? Eén van de antwoorden kan gevonden worden in de manier waarop mensen over hun leeservaringen praten. Door sommige vormen van praten word je gedwongen meer en beter na te denken over wat je gelezen hebt. Daardoor besef je beter wat er met je gebeurt en zal je een volgende keer kritischer kiezen.' (De leesomgeving p.18)

Praten met de kinderen over wat ze lezen en over wat ze zouden kunnen lezen waren samen met voorlezen wekelijks terugkerende activiteiten in de boekenklas. Dat praten gebeurde in de leeskring, de kinderen lazen dan ook een zelfgekozen en voorbereid stukje voor als smaakmaker. Ook tijdens en na het voorlezen werd er over het verhaal gepraat. Ik koos altijd boeken die nog net iets te moeilijk waren.

Over voorlezen als middel om van kinderen lezers te maken las ik in 'De leesomgeving' op p.66: 'Wat je nooit hebt gehoord, kun je niet gemakkelijk voor jezelf lezen. We leren door mee te doen met hen die weten hoe het moet en alles geleidelijk van hen over te nemen....

Kinderen kunnen alle teksten, hoe moeilijk ook, lezen als er maar een volwassene in de buurt is die het overneemt als het te moeilijk wordt. Zonder voorlezen kunnen kinderen niet uitgroeien tot echte lezers. Het is een misvatting te denken dat voorlezen alleen maar nodig is in de eerste fasen van het leesonderwijs. Het leesproces is zo ingewikkeld en omvat zoveel meer dan het technisch lezen dat voorlezen in alle jaren van onderwijs noodzakelijk blijft.' Want: 'Luisterend kun je teksten veroveren die anders misschien onbereikbaar blijven. Als luisteraars zijn we gelijk aan elkaar dan we als lezers ooit kunnen zijn.' (p.71) Dat is vooral waar voor zwakke lezers.

Je zal in de lessuggesties merken dat het voorlezen soms onderbroken wordt om even te praten over betekenissen, om terug te grijpen en te anticiperen. Op die manier worden alle kinderen bij het verhaal betrokken en wordt de verhaallijn beter vastgehouden. De kinderen zullen af en toe meespelen in het verhaal, bijv. om afschrikwoorden voor het monster te bedenken.

In 'Vertel eens' gaat het om de praktijk. Op p.114...118 geeft Chambers vragen om het gesprek over het boek in goede banen te leiden, hij rangschikt ze in: basisvragen, algemene vragen en speciale vragen. Ik maakte er een selectie uit en schikte ze in A, B en C-vragen en gaf ze aan de leerlingen van de 5^e en 6^e klas. Ik leerde hen uit elke reeks één of twee vragen te kiezen die bij hun boek pasten. Het bleek een bijzonder goede hulp om dieper op de inhoud in te gaan. Want hoe beter de vraag, hoe beter het antwoord.

In de lessuggesties zal ik gebruik maken van o.a. de vragen van Chambers.

Als je je afvraagt hoe je leesbevordering kunt inpassen in je al overvolle lessenrooster, dan wil ik dit ter overweging geven: Je zou één keer per trimester een boekenweek probleemloos kunnen inlassen want alle taallessen zitten erin begrepen. Er is: taalbeschouwing, lezen, luisteren, spreken, schrijven. Ook plastische opvoeding en soms W.O. kun je erin onderbrengen. Het is dus zeker geen tijdverlies. En voorlezen zou in de regel elke dag moeten gebeuren.

HET GAT/ Kolet Janssen

1. Over het boek (voor de leerkrachten)

Als Jakob op een dag thuis komt van school ziet hij een groot gat in het midden van de keuken. Het is diep en donker met rafelige randen. Jakob is bang. Zijn zus Lisa komt even later binnen, ze loopt vlot om het gat heen alsof het er niet is en ze lijkt helemaal niet bang: 'Het went snel', zegt ze, 'zo gaat het altijd.'

Even later komt mama met de handen vol boodschappen thuis, ook zij minimaliseert het gat. Ook papa neemt het luchtig op: ‘Het was al een tijdje geleden, je went er wel aan.’ In zo’n gat kun je volgens mama niet vallen.

‘s Nachts als iedereen slaapt daalt Jakob in het gat af. Het is heel diep, hij is verschrikkelijk bang als hij vanuit de diepte een ritmisch geluid hoort. Eenmaal beneden ontdekt Jakob een afschuwelijk groen, glibberig en bloeddorstig monster (echt wel griezelig). Jakob is er bijna geweest. Gelukkig ontdekt hij een smalle zijgang waar het monster niet doorheen kan.

In de gang ontmoet hij Hugo, een aardjongen. Hij is op zoek naar zijn grootgevecht waardoor hij een aardman, een volwassen lid van het aardvolk kan worden. Voor hem is het monster een uitgelezen kans. ‘Het is sterk’, zegt Hugo, ‘maar heel dom’. Dus denkt hij het monster met letters en woorden klein te krijgen. En dan proberen ze veel en lange woorden allitererend snel achter elkaar te zeggen, bijv. met de letter m: mallotig, modderig mesthoopmonster.

En inderdaad, daar heeft het monster niet van terug, het verschrompelt en druipt jammerend af.

Hugo kan terug naar zijn aardvolk en Jakob is, net voor de laatste tegel weer op zijn plaats schuift, terug in de keuken. ‘s Morgens heeft zijn mama heel wat moeite om hem wakker te krijgen. Alles lijkt normaal, Jakob vertelt niets over zijn avontuur maar na school loopt hij naar de zandbak en graaft een diep gat tot een eind in de zwartbruine tuingrond en daarin stopt hij zijn mooiste knikker... voor Hugo.

De eerste vraag die je kan stellen is: Is het een echt avontuur of is het de droom van een angstig jongetje? Het zal echter één van de laatste vragen zijn die je aan de kinderen stelt als ze er al zelf niet opkomen. De illustraties suggereren een droom daarom laat je ze het best zien na het voorlezen en na het gesprek.

2. Lessuggesties:

2.1 Oriënteren op het verhaal:

Toon de titel, vraag aan de kinderen:

- Waarover denk je dat het boek zal gaan?
- Waar vind je gaten? Maak een woordveld en licht er enkele relevante woorden uit om over te praten.

- Welk soort verhaal is het denk je?
- Welke soorten verhalen ken je? Maak een lijstje.
- Van welke verhalen hou jij het meest? Griezelige boeken zullen zeker genoemd worden. Praat over wat de kinderen griezelig vinden, waarvan ze echt bang zijn. Het verhaal is soms best eng, een beetje voorbereiding is dus zeker op zijn plaats.

2.2 Informatie over het boek , de auteur, de illustrator:

- Lees de achterflap. Vraag de kinderen of ze nu denken dat het boek over iets anders gaat.
- Wie is de auteur? Lees de informatie:

Kolet Janssen werd geboren in Hasselt in 1955. Als kind was ze veel bezig met taal, ze droomde ervan om schrijfster te worden. Na de middelbare school studeerde ze godsdienstwetenschappen te Leuven. Ze werkt als godsdienstlerares in Tienen. Kolet Janssen woont in Leuven, is getrouwd en heeft zes kinderen.

De boeken die ze voor jonge kinderen schrijft zijn spannend, soms een beetje wonderlijk en geheimzinnig. Ze schrijft ook veel over kinderen en het gezin waarin ze wonen.

- Vraag de kinderen of ze andere boeken van de auteur kennen. Overloop de bibliografie in het boek en zorg voor enige exemplaren van haar boeken.
- Wie is de illustrator?

Tim Polfliet

studies

Plastische Kunsten, Kunsthumaniora Sint-Lucas Gent, 1991-1994, grote onderscheiding

Grafische Vormgeving en Illustratie, Hogeschool Sint-Lucas Gent, 1994-1998, onderscheiding

Schilderkunst, Hogeschool Sint-Lucas Gent, 1998-2000, onderscheiding

Tekenkunst, Academie Sint-Niklaas, 1998-

Lerarenopleiding, Hogeschool Sint-Lucas Gent, 1998-2000, grote onderscheiding

beroepservaring

Docent Grafische Vormgeving, Stedelijke Academie Voor Schone Kunsten Sint-Niklaas, 2000-

Docent Jeugdatelier, Stedelijke Academie Voor Schone Kunsten Sint-Niklaas,

2001-

Zelfstandig illustrator, cartoonist en vormgever, in opdracht voor:

Agalev

Computer Magazine

De Morgen

Interactive Magazine

BIZZ Magazine

KBC

Uitgeverij De Eindhoven

Uitgeverij Davidsfonds/Infodok

Uitgeverij Abimo

Uitgeverij Lannoo

Uitgeverij Mercurius (Ned.)

palmares

WINNAAR ZILVEREN HOED, Internationaal Cartoonfestival Knokke-Heist, 2000

WINNAAR ZILVEREN HOED, Internationaal Cartoonfestival Knokke-Heist, 1999

LAUREAAT CARTOONDEBUUT99, 1999

LAUREAAT 'DE CHEVRONS VAN DE TOEKOMST', illustratiewedstrijd Stripmuseum Brussel, 1999

LAUREAAT PRIJS VAN HET LANDSCHAP MICHEL DEPYPERE, schilderijen, 2000

SELECTIE PROVINCIALE PRIJS BEELDENDE KUNST O-VL, schilderijen, 1999-2000

EERVOLLE VERMELDING KUNSTSALLON GENT, schilderijen, 1998-1999

tentoonstellingen in 2001

Illustraties en cartoons, Foyer Stadsschouwburg Sint-Niklaas

Groepstentoonstelling What's Your Excuse, Mekanik Strip Antwerpen

Groepstentoonstelling schilderijen, Athena Art Gallery Kortrijk

tentoonstellingen in 2002

Groepstentoonstelling What's Your Excuse, Stripmuseum Brussel

langdurige publicaties

Kinderboek 'Wolkje weet het niet', uitgeverij de Eindhoven (tekst en illustraties), vanaf mei 2002

Kinderboek 'Het Gat', uitgeverij Davidsfonds/Infodok (illustraties), vanaf mei 2002

Collectie wenskaarten 'Mactipo', uitgeverij Mercurius, vanaf ?

Tim Polfliet is cartoonist. Toon enkele cartoons en bespreek de kenmerken.

- Vind je dat het boek er mooi uitziet?

2.3. Werken met het verhaal:

Duur : 5 à 6 uren / Leeftijd 8-10 jaar

Het verhaal wordt voorgelezen in vier beurten van telkens ongeveer één uur. Voor de bespreking en de verwerking achteraf tel je minstens één uur. Tijdens het voorlezen wordt er af en toe gestopt om even te praten.

Of om de kinderen mee te laten spelen in het verhaal.

DAG 1: Voorlezen: hoofdstukken 1-2-3

Lees het eerste hoofdstuk voor. Vraag dan:

- Wat zou jij doen als je een gat zag in de keukenvloer?
- Ziet Lisa het gat ook?
- Doet Lisa ook wat Jakob doet? Hoe zou dat komen?

Lees hoofdstuk 2: Bespreek:

- Wat voor jongen is Jakob?
- Hoe reageren mama en papa op het gat? Zouden jouw ouders ook zo doen?
- Wat maakt het gat griezelig?
- Is er al eens eerder een gat geweest? Hoe weet je dat?
- Hoe komt het dat ze allemaal lachen omdat Jakob bang is om in het gat te vallen?
- 'In zo'n gat kun je niet vallen', zegt mama. Wat voor gat zou het dan kunnen zijn?

Hoofdstuk 3 voorlezen: vraag:

- Wat vind je tot nu toe leuk, mooi aan het boek?
- Wat vond je niet leuk?
- Zijn er dingen die je vreemd vindt?
- Zijn er dingen die niet kloppen?

- Zou jij ook willen weten wat er in het gat zit?
- Zag je tijdens het luisteren, het verhaal voor je ogen gebeuren? Wat zag je het best? Teken het.
- Hoe ziet het gat er volgens jou uit? Teken het.

Als je voor het tekenen verf voorziet zullen de resultaten expressiever zijn.

De tekeningen worden vergeleken en besproken.

Wat zal er nu gaan gebeuren denk je? Noteer kort wat de kinderen bedenken.

DAG 2: hoofdstukken 4-5-6-7

Lees hoofdstuk 4 voor tot: 'Verder een lang, stevig touw dat hij op straat had gevonden.' Stop even en bespreek:

- Wat neemt Jakob mee? Wat zou jij nog meer meenemen?
- Jakob denkt aan dingen die hij niet nodig heeft, welke?
- Waarvoor dient een zwemdiploma?

Lees verder tot het eind van het hoofdstuk en bespreek:

- Wat zou er in de diepte kunnen zitten?
- Welk geluid maakt het? Doe het samen mooi in het ritme.
- Jakob is bang en denkt aan teruggaan: 'Maar dan zou hij bang blijven voor dat stomme gat.' Waar ben jij bang voor? De kinderen schrijven het op een briefje.

Vouw het briefje dicht en schrijf er de eerste letter van dat waar je bang voor bent op.

De anonieme briefjes worden verzameld in een doos. (verwerking achteraf).

- Wat doe jij als je bang voor iets bent?

Hoofdstuk 5 wordt voorgelezen tot: 'Iets dat op een kauwgom leek, maar het niet was.'

Stop even en bespreek:

- Wat ziet Jakob?
- Wat zou dat kunnen betekenen?
- Is een papieren zak iets om bang van te zijn?
- Wat zou dat iets dat op een kauwgom lijkt kunnen zijn?

Lees verder, tijdens het lezen vraag je kort wat een 'nis' is. Laat de kinderen het geluid van de groenachtige glans nadoen.

Laat de kinderen voorspellen wat er zal gebeuren en lees dan verder.

Bespreek kort:

- Wat zegt het monster? Hoe zegt het dat? Doe het eens na?
- Hoe ziet het monster eruit?

De kinderen schilderen of tekenen het monster. Heel dunne verf kan geblazen worden en geeft verrassende resultaten. Eén zijde van een vel papier beschilderen met verschillende kleuren en dichtvouwen kan ook een begin van een monster opleveren.

Hoofdstuk 6: Lees voor tot: 'Was er een woord voor afscheid?' Vraag:

- Wat betekent afscheid?
- Ken je woorden om afscheid te nemen?

Lees verder.

Hoofdstuk 7: Lees voor en laat de kinderen het ritme van het monster meezeggen.

Aan het eind vraag je: En nu?

- Zouden jullie ook in die smalle gang gekropen zijn?
- Jakob schrijft een afscheidsbrief. Lees wat erin staat. De brief kan je eventueel in het groot op een flap schrijven.
- Jakob verdeelt zijn spullen. Hoe noem je dat? (testament)

- Wat zou jij in een afscheidsbrief schrijven en hoe zou je je spullen verdelen. Probeer het eens. (Laat de kinderen eerst vrijuit ideeën spuien, het zet taalarme kinderen op weg.)

De brieven worden voorgelezen en besproken.

- Is het een goed idee om de brandweer te roepen in plaats van de politie?
- Wat heb je heel duidelijk gezien tijdens het voorlezen. Is er iets dat je vreemd vond?
- Zullen zijn ouders zijn briefje vinden?

DAG 3: Hoofdstukken 8-9

Hoofdstuk 8: Voorlezen:

tijdens het voorlezen teken je de gangen op het bord: twee keer links, één keer rechts, bocht naar rechts. Onderbreek even bij: ‘gras tegen de wand? Hier in deze duisternis?’ Kan dat?

De beschrijving van het ‘wezen’ lees je heel traag, de kinderen tekenen het wezen.

Stop na: ‘...zal ik een aardman zijn.’ Bespreek:

- Wie is Hugo? Hoe ziet hij eruit? De kinderen tonen hun tekeningen en beschrijven ze.
- Wat betekent een grootgevecht?
- Na het grootgevecht zal Hugo een aardman zijn, weet je wat dat betekent? (volwassen worden)
- Is er bij ons ook een gebeurtenis waardoor je van kind volwassene wordt?

Lees dan verder.

Bespreek :’Er gebeurt zoveel onder de grond.’ Maak een woordveld over wat er allemaal onder de grond gebeurt. Denk aan kabels, riolering...

Hoofdstuk 9:

Breng een rammenas mee. Laat de kinderen proeven.

Lees voor en laat de kinderen met Jakob en Hugo ritmisch zeggen: ‘We praten hem plat, we spreken hem sprok. Hij heeft geen schijn van kans.’

Net als Jakob en Hugo gaan ze oefenen in afschrik-woordenreeksen. Ieder kind krijgt een letter en schrijft drie lange, griezelig klinkende (deftige) woorden beginnend met de letter die ze kregen.

Het wordt gemakkelijker als je eerst woordenrijen maakt met woorden voor elke letter: met die woorden maken de kinderen samenstellingen, bijvoorbeeld: soeplepeldief, slakkenslijmbal, speelplaatsdrol ...

De kinderen kunnen ook in het woordenboek zoeken. Bespreek kort wat die woordenrijen gemeen hebben en noem gerust de naam alliteratie.

Hou de woorden bij voor de verwerking.

DAG 4: Hoofdstukken 10-11-12

Hoofdstuk 10: Lees tot: ‘laag en gulzig’. Laat de kinderen het ritme van het monster herhalen.

Na: ‘Kwaadaardige kotsmisselijke krokodillenbek! verzon Jakob.’ , gaan de kinderen meehelpen om het monster te verslaan. Je steekt een letter omhoog , het betreffende kind brult zijn woorden, laat de woordenrijen heel vlug na elkaar komen want het monster is niet gemakkelijk te verslaan. Als iedereen een beurt heeft gehad roepen alle kinderen samen hun afschrikspreek.

Dan lees je verder de *hoofdstukken 11 en 12* rustig en zonder onderbreking voor.

2.4. Verwerking. Bespreking van het verhaal.

Volgt onmiddellijk na het voorlezen.

De vragen zijn een hulpmiddel, vragen of opmerkingen van de kinderen krijgen uiteraard voorrang.

Basisvragen:

- Wat vond je leuk, mooi of goed aan dit boek?
- Wat vond je niet leuk of eng?

- Was er iets dat je moeilijk, vreemd of onduidelijk vond?

Algemene vragen:

- Wat ga je je vriendjes die het boek nog niet kennen zeker niet vertellen over dit verhaal?
- Wat ga je ze wel vertellen?
- Waarover dacht je eerst dat het boek zou gaan? Ging het ook daarover?
- Was er iets in dit verhaal dat je zelf wel eens hebt meegemaakt?
- Ken je andere boeken die op dit boek lijken? Waarin is dit boek hetzelfde? Waarin is het anders?
- Als de schrijver je zou vragen wat er anders of beter zou kunnen, wat zou je dan zeggen?

Speciale vragen:

- Over wie gaat het verhaal? Deed hij je denken aan iemand die je kent?
- Waar speelt het verhaal zich af?
- Hoelang duurt het verhaal van Jakob?
- Wat zou jij geven aan Hugo?
- Denk je dat het een echt gebeurd verhaal is? Wat kan echt? Wat niet? Als het woord droom valt, laat je de kinderen vertellen over dromen en nachtmerries.
- Welke vraag zou jij willen stellen over dit boek?
- We hebben naar elkaar geluisterd en veel over het boek gehoord. Heeft iemand iets gezegd waardoor je anders over dit boek ging denken, of waardoor je het beter ging begrijpen?

Boekpromotie:

Wie wil het boek zelf lezen? Of andere boeken van Kolet Janssen? Of andere griezelige boeken of boeken over dromen, (Zorg voor een boekenhoek. Wisselcollecties van 30 stuks kan je als leerkracht ontlene in de Openbare bibliotheek.)

Spelen met alliteraties:

De doos met angstpapiertjes wordt bovengehaald (zie hoofdstuk 4).

Elk kind neemt een papiertje. Leest de angst van een klasgenoot, bedenkt of gebruikt de afschrikwoorden, beginnend met eerste letter van de angst.

De angsten worden gelezen. Bespreek welke angsten redelijk/onredelijk zijn en wat ze er tegen kunnen doen. Jakob ziet een gat en een monster. Laat de kinderen bedenken hoe zij de angst zouden tekenen.

Dan worden de angsten getekend en tot slot worden ze bezworen met de afschrikformules.

Je kan alles bundelen tot een anti-angst-boek.

Creatief schrijven:

Vertrek van: Ik praat je plat.

Ik spreek je sprok.

Laat deze of een analoge inleiding volgen door drie of meer allitererende afschrikkingen:

Paplepelkind, papiermandslurper, potloodpunteter;

Om te besluiten met:

Jij bent nu bang,

Jij krimpt al kort.

Je hebt geen schijn van kans!

Doe het enkele keren samen en laat de kinderen dan in paren variaties bedenken.

De illustraties:

De kinderen nemen hun tekeningen van het monster, van Hugo en werken ze eventueel verder af.

Dan vertellen ze wat ze tekenden.

Toon de illustraties uit het boek. Laat de kinderen vrij reageren (mooi, niet mooi). Wat herkennen ze? Wat niet?

De kinderen vergelijken hun tekeningen met die uit het boek.

Reconstrueer het verhaal aan de hand van de illustraties.

Tekenen op muziek:

De kinderen beschikken over een groot vel papier, kleurpotloden of pastel en verschillende kleuren verf. Zorg voor muziek.

Op maat van de muziek maken de kinderen bewegingen met kleurpotlood of pastel op het papier. Nadat de muziek stopt, zoeken ze naar vlakken die ingekleurd kunnen worden en die het monster vormgeven.

Knutselen:

Monsters kunnen gemaakt worden met:

- zijdepapier en zaklamp;
- boetseerlei;
- collages;
- knippen en plakken (zie: 'Weg jij groot groen monster/Ed Emberley/ Gottmer, 1996)

Hindernissen parcours:

In de gymzaal maak je hindernissen. De kinderen bewegen zich op commando:

- naast een gat, op een smalle richel;
- ze kruipen door gangen (links, rechts), kruipen onder en boven, klimmen en dalen.

Veel succes!

Beullens Annie

Mei 2002